

avtorično delo na primarnih arhivskih virih privatnega arhiva SDZ. Prikaz je dokaj informativen, z dobro interpretacijo ideološke baze in politične nastave te slovenske meščanske grupacije s plastičnim prikazom odnosov SDZ do italijanske večine (2. podpoglavje), do zavezniških oblasti (3. podpoglavje) in organizacijsko strukturo stranke (4. podpoglavje).

V 6. poglavju je Maganjeva segla z dokaj pomanjkljivim ekskurzom v zgodovino krščanskih socialistov na Tržaškem. Avtorici bi nesebično svetovali, da si ogleda dela G. Valdevita: »Chiesa e lotte nazionali: il caso di Trieste (1850—1919), Udine 1979, 294 str., kar bi nedvomno omililo njeno trditev, »da so bile med tržaškimi Slovenci ... verske zadeve bolj malo občutene«. Mislim, da bi morala Maganjeva posvetiti sploh več pozornosti tematiki cerkvene povojne zgodovine s prikazom realne politike tržaškega škofa, z ekstrapolacijo pastoralne linije, s prikazom vseh prizadevanj slovenskih župnikov v Trstu in okolici, s celovitim pristopom k socialni zgodovini tržaške cerkve in to ob upoštevanju najsodobnejših študij o cerkveni zgodovini, ki imajo prav na tržaški filozofski fakulteti izredno tradicijo. Vse delo Nadje Maganje bi bilo dosti bolj homogeno in enotno, če bi se omejila na en sam problem, če bi svoj zgodovinski pogled uprla le na eno komponento slovenskega političnega povojnega življenja na Tržaškem brez nepotrebnih ekskurzov (6. poglavje), s predhodnim metodološkim definiranjem raziskovalnega področja, s kronološko omejitvijo in s tematsko jasnostjo. Kjer se je avtorica tega držala (3., 4., 5., 7. poglavje), tam so njeni dosežki na ustrezni višini.

Pa še eno misel za konec. Disertacije slovenskih absolventov na tržaški univerzi bi morali nujno objavljati v slovenskem jeziku. Primeri Rojca, Rebulove in Maganjeve pomenijo osiromašenje naše kulture in vseh prizadevanj slovenske skupnosti v zamejstvu, saj nas v bistvu izpostavljajo kritikam italijanskih kolegov, ki se večkrat muzajo ob okornosti »naše« italijanščine.

Boris Gombač

Janusz Piekalkiewicz, *Dolga roka Izraela*, Založba Borec, Ljubljana 1981, 312 str.

Nedvomno ni lahka naloga pisati zgodovino delovanja tajnih služb. Ta trditev dvakrat drži za izraelsko tajno službo, ki se dosledno drži duhovite domislice ameriškega generala Georgea Marshalla, naj vsaka tajna služba ostaja v tajnosti. Janusz Piekalkiewicz, ki ga slovenski bralci poznamo po odličnem delu *Špijoni, agenti, vojaki*, je imel za svojo »biografijo« židovske in kasnejše izraelske tajne službe na razpolago zelo »precejene« podatke, zlasti za najnovejše obdobje. Kako skrivnostni znajo biti Izraelci, ko gre za njihove tajnosti, priča primer, ki ga navaja avtor v zaključku svojega dela. O začetnem neuspehu izraelske vojske v jom-kippurski vojni leta 1973 so pripravili 1512 strani dolgo poročilo, od katerega jih je recimo do predsednika izraelskega vrhovnega sodišča prišlo le 43.

Kljub vsem omejitvam pa je Piekalkiewiczovo delo presenetljivo bogat vir novih spoznanj o izraelskih podtalnih operacijah, o nastajanju izraelske

države, o mentaliteti prvih židovskih naseljencev v Palestini, o miselnosti Izraelcev nasploh. Novi in presenetljivi so zlasti podatki o prvih židovskih tajnih organizacijah in o delovanju židovskih obveščevalcev in agentov med drugo svetovno vojno v okupirani Evropi. Zanimivi so novi podatki o ozadju novejših vojn in vojaških operacij, tako tudi šestdnevne vojne iz leta 1967 ter že omejenjene jom-kippurske.

Na »sprehodu« po zgodovini židovske tajne službe, ki jo avtor začenja še v svetopisemskih Mojzesovih časih osvojitve Jerihe, spremljamo najprej delovanje prvih socialistično usmerjenih tajnih zaščitnih organizacij Židov, ki so branile rojake v Rusiji pred pogromi, nato pa varovale židovske priseljence v Palestini.

V času prve svetovne vojne so turški oblastniki Palestine začeli preganjati židovske naseljence, tako da se jih je kar tretjina izselila. V tem času so se tajne židovske organizacije taktično povezale z angleško tajno službo. Premeteni Angleži, ki so hoteli iz tega področja izriniti Turke, so se v boju proti njim povezali z Židi in z Arabci in oboje zasipali z obljubami. Iz obdobja prve svetovne vojne in značaja angleške politike izvira tudi znana izjava angleškega politika Balfourja o bodoči židovski državi v Palestini.

Po prvi svetovni vojni so zmagoviti Angleži prevzeli v imenu Društva narodov mandat nad Palestino, ki je postajala prizorišče vse ostrejših spopadov med Židi in Arabci. Avtor nas natančno vodi skozi pravi blodnjak tajnih židovskih vojaških in polvojaških organizacij, od katerih je najbolj znana Hagana. Ta tajna bojna organizacija je med drugim vojaško izurila take bodoče izraelske vojskovodje, kot je bil to Moše Dajan. Hagana je imela svojo obveščevalno službo, ki je nastala leta 1936. Židje so zelo spretno kamuflirali svojo tajno dejavnost, pa naj je šlo za tihotapljenje židovskih priseljencev in orožja v Palestino ali za urjenje in izdelovanje orožja v tej deželi. Zanimivo in malo znano je, da je židovska tajna služba navezala stike »s hudičem samim«, s tajno službo nacistične Nemčije, vendar so pogovori o preselitvi nemških Židov v Palestino doživeli neuspeh, ki je pomenil njihovo množično smrt v uničevalnih taboriščih.

Med drugo svetovno vojno so za razliko od Arabcev, od katerih so se mnogi povezovali z nacističnimi tajnimi službami (npr. jeruzalemski veliki mufti), Židje ohranili sodelovanje z Britanci. Organizirani v posebne enote so delovali v severni Afriki v zaledju sil Osi, sodelovali v britanskih operacijah proti silam vichyjske Francije v Siriji ter se kot agentje britanske tajne službe SOE spuščali s padali v vzhodno Evropo. Natančno lahko spremljamo tudi usodo proslule nemške ponudbe, da bi zamenjali Žide iz koncentracijskih taborišč za vojaške tovarnjake, ki bi jih uporabljali proti Sovjetom.

Obdobje po koncu druge svetovne vojne je postavilo pred židovske tajne organizacije nove naloge. Iz Evrope so tihotapili v Palestino preživele Žide in orožje, razne teroristične skupine pa so izvajale spektakularne akcije proti britanskim zasedbenim silam v Palestini, med drugim razstrelitev jeruzalemskega hotela King David, v katerem je bil sedež britanskega poveljstva.

Najodločilnejši mejnik je bila za izraelsko tajno službo nedvomno razglasitev izraelske države leta 1948. V naslednjih burnih letih in desetletjih je bilo prav uspešno delovanje te službe eden od nosilnih stebrov obstoja Izraela. To resnico nam potrjuje mnogo epizod iz delovanja te službe, ki je ne-

dvomno ena najbolj organiziranih in najuspešnejših na svetu, tako da njena slava pogosto prehaja že v legendo. Avtor nam v zelo treznem in objektivnem orisu prikaže izraelske uspehe — ugrabitev Eichmanna, raketnih čolnov iz francoske luke Cherbourg, iraškega lovskega letala MIG-21, delovanje vohunov Lotza v Kairu ter Cohena v Damasku, manevre, s katerimi so pripravili Naserja do napačnih potez pred začetkom šestdnevne vojne in napad izraelskih posebnih enot na letališče v Entebbe, ko so osvobodili iz rok ugrabiteljev židovske potnike letala francoske družbe Air-France. Vzporedno z njimi naniza tudi neuspehe izraelskih tajnih agentov in službe same, katerih vrh je bila nedvomno napačna presoja arabskih namer pred izbruhom jomkippurske vojne.

Velika vrednost Piekalkiewiczzeve knjige je, da nam daje pregledno in zgoščeno zgodovino delovanja izraelske tajne službe, ki se v marsičem prekriva z zgodovino nastajanja in razvoja izraelske države. Delo je zelo objektivno, hkrati pa tudi napeto branje. Knjigo poživljajo številne fotografije, ki pa žal niso najbolj kakovostne. Mednje se je prikradlo tudi nekaj napak: vztrajno zamenjavanje tipov sovjetskih protiletalskih raket.

Knjiga nudi povprečnemu bralcu zelo zanimiv pogled za kulise delovanja tajnih služb, tudi poznavalec teh vprašanj pa bo v njej našel precej več novih dejstev, kot bi sklepali glede na znane omejitve, ki smo jih omenili v začetku tega poročila.

Andrej Vovko